

Agenda 2030 – en möjlig hävstång för ökat brukar- och medborgarinflytande

**Sammanfattning av Verdandi Brukarkrafts
dialogseminarium den 24 november 2022**

Kort sammanfattning av Verdandi Brukarkrafts digitala seminarium den 24 november 2022

Agenda 2030 – en möjlig hävstång för ökat brukar- och medborgarinflytande

Under detta dialogseminarium deltog forskare i brukarinflytande (Brukarkrafts forskarnätverk) från tre universitet – Lund, Umeå och Karlstad. Utöver forskarna och föreläsarna (se nedan) var också Region Stockholm, Verdandi och Brukarkraft representerade.

• Gunborg Brännström, senior rådgivare och moderater under seminariet:

Gunborg hälsade alla välkomna och gick kort igenom programmet och lämnade därefter över ordet till Camilla Svenonius som inledde med att berätta hur Socialstyrelsen hade inramat målen och arbetet med Agenda 2030.

Föreläsningar

• Camilla Svenonius, projektledare Verdandi Brukarkraft:

Camilla inledde med att berätta om hur Socialstyrelsen hade inramat målen och arbetet med Agenda 2030. Hon lyfte *”Genomförandet av Agenda 2030 underlag för Socialstyrelsen” 2017*. Socialstyrelsen gör bedömningen att genomförandet av Agenda 2030 ställer nya krav på tvärsektorielt arbete och anser att ett samlat svenskt genomförande av Agenda 2030 har stor prioritet.

Camilla lyfter särskilt **mål 16 – Fredliga och inkluderande samhällen**, som anger vikten av att främja fredliga och inkluderande samhällen för en hållbar utveckling, tillhandahålla tillgång till rättvisa för alla samt bygga upp effektiva, och inkluderande institutioner med ansvarskrävande på alla nivåer.

Hon beskriver att Socialstyrelsen beskriver sin verksamhet inom det målet 16.7: Säkerställa att lyhört, inkluderande, deltagarbaserat och representativt beslutsfattande på alla nivåer genom att de driver dialoger med patienter och brukare inom sina olika verksamhetsområden. Ett område med att ytterligare stärka dialogen med patienter och brukare har inletts, där myndigheten ser över och stärker formerna för delaktighet, inflytande och brukarmedverkan. Utöver patientlagen (2014:821) har myndigheten tagit fram en handbok för vårdgivare, chefer och personal *”Din skyldighet att informera och göra patienten delaktig”*. Myndigheten har också beslutat om föreskrifter kring anhörig- och patientinflytande och fördelar dessutom olika statsbidrag till anhörigorganisationer.

Därutöver har myndigheten tagit fram kunskapsstöd om vägledning vid brukarinflytande inom socialtjänst, psykiatri och missbruks- och beroendevård, delaktighet vid förskrivning av hjälpmedel och en manual för att arbeta evidensbaserat i socialtjänsten.

Avslutningsvis nämnde Camilla några mål av extra stor betydelse för ett stärkt brukarinflytande:

- **Delmål 3.5** – stärka insatserna för att förebygga och behandla drogmissbruk.
- **Delmål 3.4** – till 2030 genom förebyggande insatser och behandling minska antalet som dör i förtid samt främja hälsa och välbefinnande.
- **Delmål 3.7** – senast till 2030 säkerställa att alla har tillgång till reproduktiv hälsa.
- **Delmål 3.8** – åstadkomma allmän hälso- och sjukvård för alla.
- **Delmål 10.2** – till 2030 möjliggöra och verka för att alla människor blir inkluderade i det sociala, ekonomiska och politiska livet.

Efter Camilla fortsatta Jonas Frykman, senior rådgivare och tidigare anställd i Agenda 2030 delegationen och på SKR.

- **Jonas Frykman, seniorrådgivare och tidigare anställd i Agenda 2030-delegationen och på SKR:**

Jonas berättade om bakgrunden till Agenda 2030 – från retorik till praktik och pekade på att det handlade om att tänka om, styra om och ställa om, dvs öka kunskapen om hållbar utveckling, integrera agendan i styrning och ledning och att agera i partnerskap med andra.

Han drog kort de 17 målen som spänner över många områden och refererade till Brundtland kommissionen som handlade om ”En utveckling som tillgodoser vårt nuvarande behov utan att äventyra kommande generationers möjlighet att tillgodose sina behov”.

Han underströk också att det handlade om olika dimensioner av utveckling – ekonomisk, social och miljömässig. Så drog han några principer för de globala målen – agendan är universell, ingen ska lämnas utanför och målen är integrerade och odelbara. Han tryckte särskilt på globalt partnerskap mellan statliga myndigheter, region, kommun, näringsliv civilsamhället och högskola/universitet.

Vid en uppföljning så låg Sverige på tredje plats av 163 länder. Hållbar utveckling är inskriven i svensk lag. I Sverige har vi 56 riksdagsbundna mål av relevans för Agenda 2030. Hållbarhet handlar om tillit och förtroende, det är inte ett projekt utan hållbarheten måste integreras i verksamheten.

I Sverige handlar det om att koppla samman sitt pågående arbete till Agenda 2030 och inte minst att integrera medborgarinflytande i den reguljära verksamheten. Man kan t.ex. fråga sig om vi gör tillräckligt för att utveckla den psykiska hälsan och fråga oss hur vi kan nyttja synergier. Man behöver identifiera gapen mellan vad vi gör och vad vi borde göra, men även målkonflikter och synergier

Utmaningarna är globala men lösningarna är ofta lokala, vilket kräver ett gemensamt ansvarstagande på lokal nivå. Agenda 2030 som en del av kommunernas DNA som utgår från nationella mål och lagar, kommunala självstyren, mål och budget, Översiktsplan, Verksamhetsplaner, förordningar och regelverk som styr verksamheter, lokala planer/program för Agenda 2030/social hållbarhet/brukar- och medborgarinflytande.

Kommunen och regionens roller utifrån ett medborgarperspektiv enligt SKR omfattar:

- **Serviceuppdraget** (vård, skola, omsorg etc).
- **Demokratiuppdraget** (val och medborgarinflytande).
- **Samhällsutvecklingsuppdraget** (samverkar med andra exempelvis klimat, hälsa och trygghet).

Man kan till exempel uppmuntra partnerskap, det kräver att man jobbar aktivt med brukarinflytande.

Svensk standard SS 854000:2021 – en vägledning för genomförandet av FN:s Agenda 2030 för hållbar utveckling. Den publicerades förra året och ett uppföljande seminarium kommer att äga rum den 8 december i år.

De nämner följande framgångsfaktorer:

1. Politiskt åtagande
2. Integrerat arbetssätt
3. Långsiktighet
4. Global påverkan
5. Samordning av styrdokument och organisation
6. Samverkan mellan offentliga aktörer
7. Externa intressenters delaktighet
8. Uppföljning och utvärdering

Jonas lyfte vidare frågan om hur brukare och medborgare kan involveras i styrning och ledning. Han gick vidare med en modell (**PDCA-modellen**) för att jobba med ständiga förbättringar det vill säga:

1. Planera (P)
2. Genomföra (D)
3. Följa upp (C)
4. Förbättra (A)

Planera (P):

- Kartläggning och analysera nuläge och omvärld
- Identifiera risker och möjligheter
- Fastställ långsiktiga mål för hållbar utveckling
- Planera genomförandet och fördela resurser

Att involvera medborgarna i nulägesanalys, mål och prioriteringar förbättrar kvalitén och bygger tillit och förtroende som underlättar omställningen till ett hållbart samhälle.

Genomförande (D):

- Säkra kunskap och kompetens
- Involvera medarbetare och verksamheter
- Samverka med externa intressenter
- Kommunicera
- Upphandla på ett hållbart sätt

Att involvera medborgarna och civilsamhällets organisationer i genomförande av olika aktiviteter och verksamheter förbättrar kvalitén och stärker förutsättningarna att nå ut till de människor och samhällen som har allra sämst förutsättningar

Uppföljning och analys (C):

- Skapa förutsättningar för uppföljning
- Samla information
- Analysera och söka orsaker till avvikelser
- Dra slutsatser och föreslå åtgärder

Att involvera medborgarna och civilsamhällets organisationer i uppföljning och analys förbättrar kvalitén på analysen, förståelsen för avvikelser och bygger tillit och förtroende som underlättar omställningen till ett hållbart samhälle.

Ständiga förbättringar (A):

- Bedöm konsekvenser
- Prioritera
- Säkra ett fortsatt arbete för hållbar utveckling

Att involvera medborgarna och civilsamhällets organisationer i förbättringsarbetet ger viktiga kunskaper om relevanta åtgärder för det fortsatta arbetet och hur medborgare, organisationer och företag fortsättningsvis kan vara del av detta arbete.

Jonas pratade också lite om hur man kan involvera brukare och medborgare och nämnde intervjuer, fokusgrupper, dialogforum, medborgardialoger och brukare i budgetprocessen. Han avslutade med att lyfta några frågeställningar om forskningens roll i genomförandet av Agenda 2030:

- Tvärsektorieella områden – nya partnerskap?
- Vetenskapligt granska, följa och stödja kommuner och regioner?
- Förtydliga den sociala hållbarhetens roll?
- Brukar- och medborgarinflytande som mål och medel?

• **Isabell Carnlöf, ansvarig för tillämpad välfärdsforskning på FORTE:**

Isabell inledde med att säga att tillämpad välfärdsforskning handlar om praktik- och patientnära forskning och att FORTE arbetar utifrån Agenda 2030.

Sen berättade hon att FORTE är en statlig myndighet under socialdepartementet och att det är ett av fyra forskningsråd och att de finansierar forskning inom hälsa, arbetsliv och välfärd. Deras arbete utgår ifrån visionen om ett samhälle med god hälsa, hållbart arbetsliv och hög välfärd och att de styrs av en styrelse med fullt ansvar.

FORTE ska redovisa hur de bidrar till genomförandet av Agenda 2030

Det handlar om att:

- Integrera och använda agendan i ordinarie processer.
- Framförallt de mål som rör de sociala och ekonomiska dimensionerna.
- Finansiera och stimulera forskning som är relevant i förhållande till agendan och nationella mål och strategier.
- Planera, genomföra och följa upp insatser med Agenda 2030 i åtanke.
- Ett arbete under utveckling.

Även uppföljning är ett stort utvecklingsområde.

FORTE arbetar med Nationella forskningsprogram:

- Tillämpad välfärdsforskning
- Arbetsliv
- Psykisk hälsa

Andra riktade satsningar:

- ANDTS
- Prevention och folkhälsa

FORTEs arbete med fokus på brukarinflytande:

- Finansierar praktik- och klientnära forskning, särskilt riktade satsningar.
- Främjar samverkan i forskning genom kravställning och bedömning.
- Prioriterat forskningsområdet i det nationella forskningsprogrammet "Tillämpad välfärdsforskning"
- Finansierar forskning om metoder och arbetssätt för inflytande och delaktighet.
- Andra aktiviteter: Seminarier, publikationer och dialoger

Hon konkretiserade sedan var de gjorde inom ovanstående områden.

Hon redovisade också vad de finansierar när det gäller brukarinflytande:

- **Brukarmedverkan i kommunernas** förbättringsarbete inom socialtjänstens verksamheter för personer med kognitiv funktionsnedsättning genom deltagande i nationella brukarundersökningar.
- **UserInvolve:** Utvecklande av hållbara praktiker för brukarinflytande inom verksamhetsområdet psykisk hälsa.
- **CollAge:** Samverkan för äldrevänliga miljöer mellan kommunal äldreomsorg, fysisk planering och pensionsråd.
- **Barns delaktighet i utredningssamtal** om stödinsatser enligt LSS.
- **Gör klienters åsikter någon skillnad?** En studie av nya former för brukarinflytande inom svensk socialpsykiatri genom exemplet brukarrevision.
- **Boendestöd** – en väg att gå från beroende av stöd till att leva ett självständigt liv? En pluralistisk studie av boendestöd för brukares, närståendes och socialtjänstens perspektiv.

Sammanfattning:

- Uppdrag att bidra till det svenska genomförandet.
- Forskning med och om brukarinflytande och samverkan.

Agenda 2030 som hävstång för ökat brukarinflytande?

Ja:

Agenda 2030 kan förhoppningsvis fungera som hävstång. Agendan kan bidra till kraft i arbetet.

Men:

En utmaning att följa upp och visa på effekter och direkt koppling mellan agendan och det vi uppnår. Ett arbete under utveckling.

• Gunborg Brännström

Gunborg berättade att det hade varit svårt att få med en kommun som presenterade hur de arbetar med Agenda 2030 och brukarinflytande. Hon hade varit i kontakt med sju kommuner som hon hade fått tips om när det gäller arbete med Agenda 2030: Västerås, Kristianstad, Sigtuna, Ale, Karlstad, Hammarö och Tierp. Tre av dem hade förhinder, övriga tyckte inte att de hade något att redovisa på seminariet. Gunborg beskrev kort följande kommuners arbete:

Ale kommun hade gjort en större satsning för tre år sen *"360 grader – en process om medborgarinflytande"*. Det hade varit väldigt intressant, men dyrt och det var tveksamt om de gett några bestående effekter. De hade inte mätt läget innan de började och tyckte därför inte att de hade något att redovisa.

Karlstads kommun sa att de länge arbetat med brukarinflytande men inte kopplat det till Agenda 2030.

Hammarö kommun tyckte att detta var jätteintressant och berättade att de skulle bli den friskaste kommunen i Sverige och kopplade ihop det målet med Nära vård och Agenda 2030. Ett intressant perspektiv men de kunde tyvärr inte delta.

Tierp kommun hade tagit fram Riktlinjer och principer för medborgardialoger. Men de kunde inte heller delta. De ingick också i SKRs nätverk för medborgardialoger.

Gunborg berättade lite mer om innehållet i Tierps riktlinjer:

Syftet var att vägleda Tierps kommuns arbete med medborgardialoger

Begrepp:

- Medborgardialog
- Intressentdialog
- Brukardialog/kunddialog
- Brukarråd
- Samråd

Delaktighetsformer:

- Information/informera
- Konsultation – samla in
- Dialog – resonera
- Inflytande – ges möjlighet att vara med under en längre tid
- Medbestämmande

Dokumentet beskrev processen i en medborgardialog och avslutades med principer för medborgardialog. Hon avslutade med att berätta att Tierps riktlinjer skulle mejlas ut.

Länk till riktlinjerna: <https://www.tierp.se/download/18.6574c30d15ca9b7773dcb9a4/1634206735120/Riktlinjer%20och%20principer%20f%C3%B6r%20medborgardialog.pdf>

Gunborg berättade också att hon hade pratat med Anders Nord på Ekonomi och styrning inom SKR. Han menade att många kommuner jobbar med medborgardialoger med olika utgångspunkt, men de kopplar det inte alltid till Agenda 2030.

De flesta kommuner utgår i sin strategi för hållbar utveckling – från de mål som kommunen tidigare har beslutat om dvs utifrån specifika behov exempelvis *"Sveriges Friskaste kommun"*, *"En tryggare kommun"* eller liknande. Men kommunerna har inte kommit så långt.

● Avslutande diskussion – deltagarnas reflektioner och tips

Sammanfattning av diskussionen med några av inläggen.

Urban Marklund, Umeå universitet:

Urban inledde med att dela med sig av att han var tveksam till om Agenda 2030 kunde vara en hävstång till brukarinflytande. Han menade att brukarinflytande handlar om psykisk hälsa som är en delaktighetsfråga och det är närmare verksamheten. Medborgarinflytande är mer relevant kring statsplanering. UserInvolve har ett bredare demokratiperspektiv. Det är resultat av inflytandestrategier dvs metoder och strategier, delat beslutsfattande/brukarrevision och inflytande.

Mål 16.7 i Agendan handlar om medel för att uppnå målen och delaktighetsaspekter. Han konstaterar efter Gunborgs försök att hitta en kommun att kommunerna inte kommit så långt.

Agenda 203 är ju en global Agenda, en politisk överenskommelse, i vilken demokrati inte nämns. Men tanken är att utgå från nationella, regionala och lokala förutsättningar och behov. De kan leda till att brukarinflytande används tydligare i en kommuns arbete – men det är en resa för kommunerna. Lokala mål och behov ska styra och bidra till de nationella.

Hilda Näslund, Umeå universitet:

Hilda inledde med att säga att det handlar om att formulera bredare inpactmål och tog ett exempel från UserInvolve, dvs fredliga samhällen, aktivitet, övergripande/konkretisering, dubbelhet. Brukarinflytande som en förutsättning för arbetet.

Camilla Svenonius, Verdandi Brukarkraft:

UserInvolve utgår från markplanet, alla ska med, kopplingen finns idag och det handlar om att påvisa det samarbetet.

Cecilia Heule, Lunds universitet:

Brukarinflytande bygger på tillit, det tar tid att bygga upp och makten styr. Det handlar om att bemästra mekanismer som handlar om skam och utveckla nya rutiner. Bostad först är ett exempel- ett rättighetsprogram. Det handlar också om skademinskning och akuta åtgärder.

Cecilia lyfter också problemet med pilotprojekt och tidsbegränsade insatser. Hon lyfter också Mobiliseringskursen som ett exempel som de startade på Socialhögskolan i Lund 2005 och de får fortfarande söka pengar för att kunna genomföra den årligen – trots alla framgångar så finansieras det inte i den reguljära verksamheten. Det handlar om att arbeta långsiktigt vi började ju med att starta Basta arbetskooperativ och det var ju radikalt på sin tid. I Storbritannien har de 84 socialhögskolor och dem ställer de krav på att de ska arbeta med brukarinflytande.

Camilla Svenonius, Verdandi Brukarkraft:

Hur kan man utveckla praktisk forskning – följeforskning/marknära forskning? Marknära forskarråd? Vad vill man? Samhället måste också ha mål. Bra att FORTE har mål på detta område, men det skulle ju även andra myndigheter ha, t.ex. Socialstyrelsen. Hur kan man använda sig av folkhälsa, t.ex. att komma in i andra sammanhang.

Isabell Carnlöf, FORTE:

Det handlar om att bryta ner Agendans globala mål till nationella mål. Regeringen har valt, kan socialtjänstlagen få nya, tydligare mål i den revision av lagstiftningen som pågår? Så att frågan kommer nära verksamheten. Att koppla följeforskning till det som redan görs. Inte ha ett holistiskt synsätt utan få ner frågan till medborgarna i sin kommun.

Jonas Frykman, senior konsult:

Jonas tyckte att eftermiddagen hade varit intressant om lärorik. Han tyckte också att det hade varit intressant att utvärdera den Svenska Standarden.

Gunborg Brännström, senior konsult och moderator:

Avslutande med att konstatera att UserInvolve har utvecklats underifrån medan Agenda 2030 är en global

Agenda uppifrån. Eftersom den ska brytas ner till lokal nivå kan den bidra till en ökad förståelse för medborgar- och brukarinflytande och därmed bidra till utvecklingen.

Gunborg berättade också att hon hade varit i kontakt med Gabriel Wikströms (nationell samordnare för Agenda 2030) och hans kansli, som tyvärr inte kunde delta men som gärna ville ta del av det som kom fram under detta dialogseminarium.

Konferensen avslutades med att Camilla Svenonius tackade alla som deltagit och menade att mycket talar för att Agenda 2030 kan bidra till en ökad förståelse och bidra till ett ökat medborgar-/brukarinflytande.